fit@hcmus

Mô hình ngữ âm

Nguyễn Đức Hoàng Hạ
2022

Nội dung

- Bài toán nhận dạng tiếng nói
- Giới thiệu mô hình ngữ âm GMM-HMM
- Xây dựng mô hình GMM-HMM trên thư viện Kaldi
- Công cụ hỗ trợ tạo từ điển phiên âm

Ôn tập toán xác suất

www.menti.com

Bài toán nhận dạng tiếng nói (Automatic Speech Recognition)

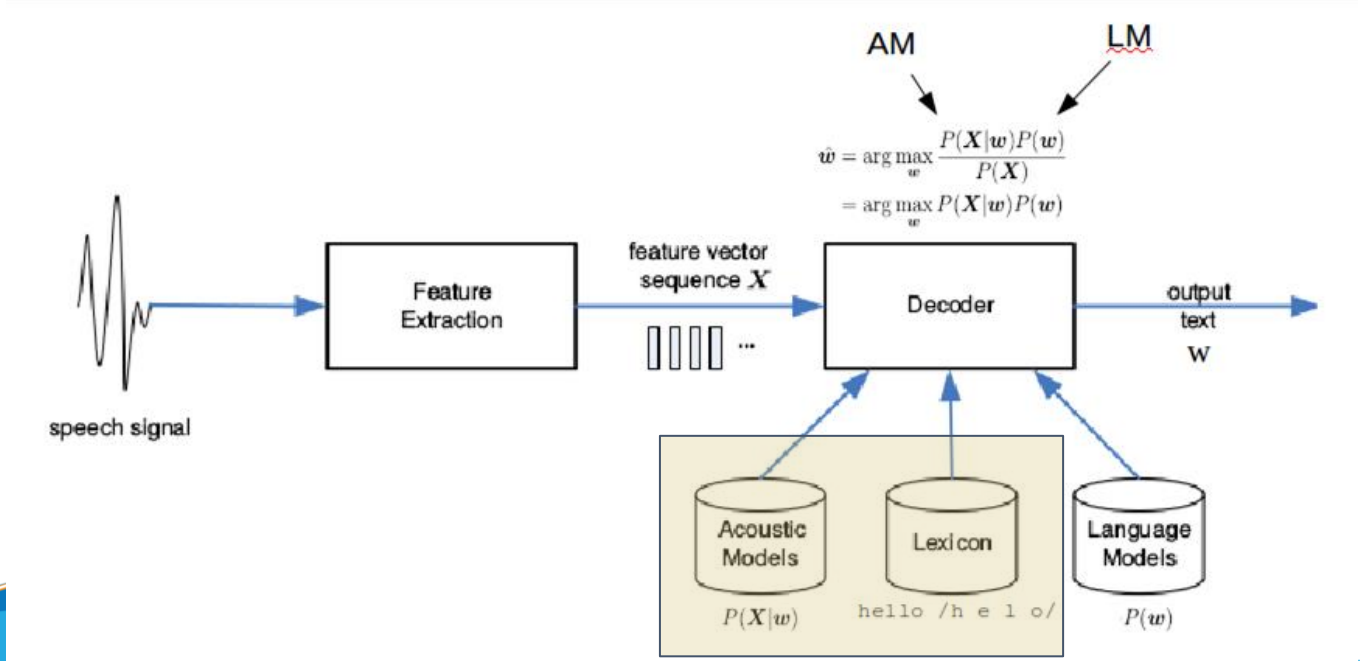

Đặc trưng của tiếng nói

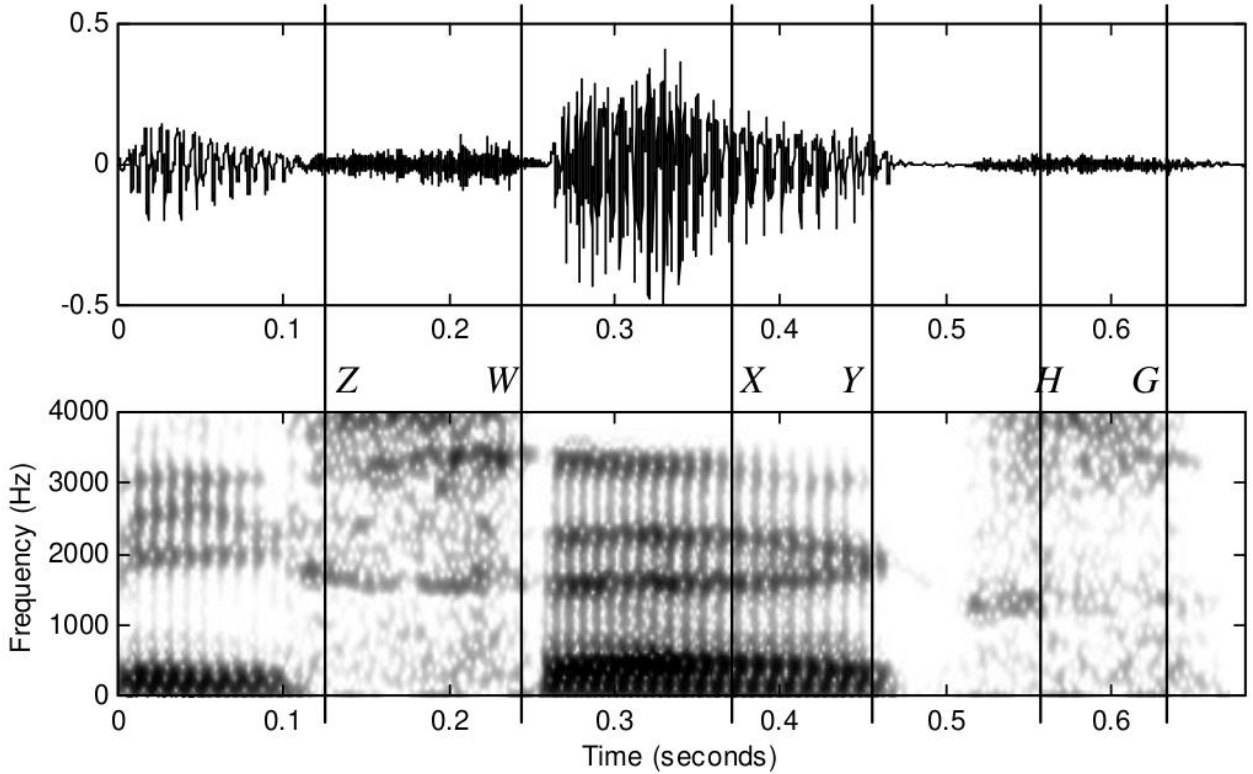

Đặc trưng của tiếng nói - Mel-Scale filter bank

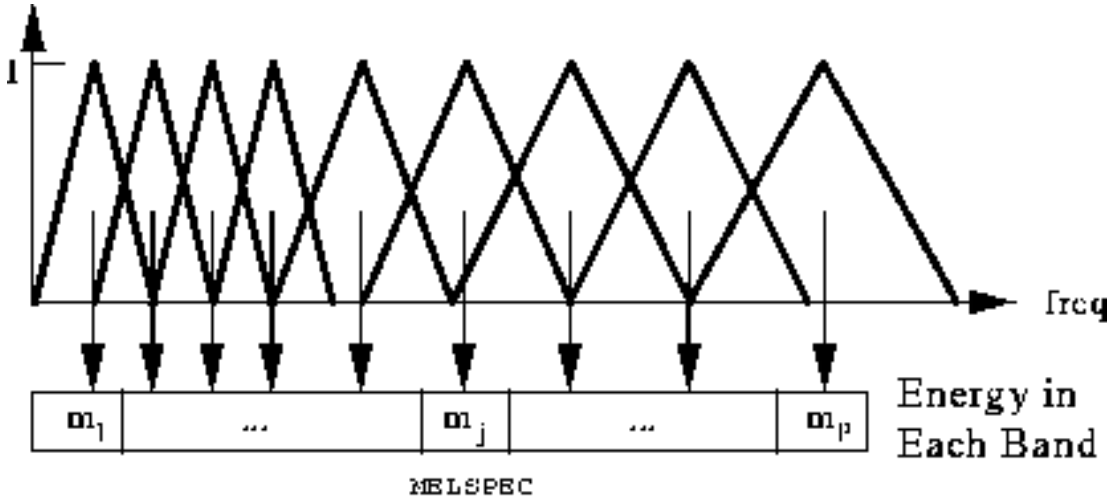

Fig. 5.3 Mel-Scale Filter Bank

Không gian đặc trưng của tiếng nói

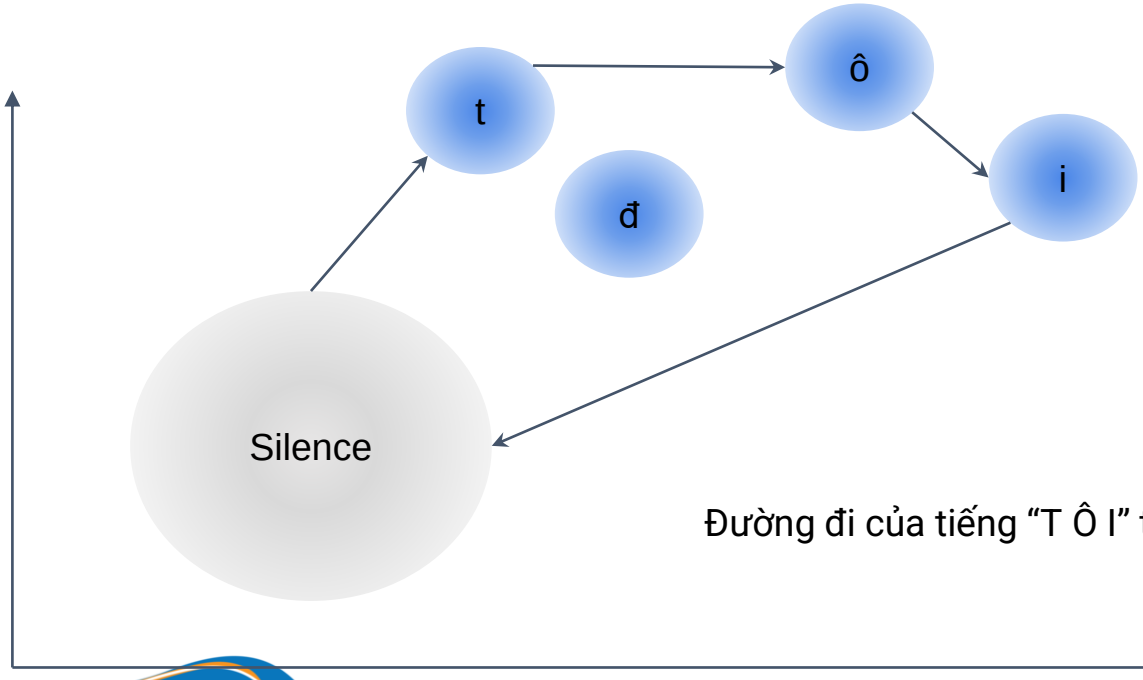

Đường đi của tiếng “T Ô I” trong không gian đặc trưng

(Không gian đặc trưng N chiều)

Không gian đặc trưng của tiếng nói

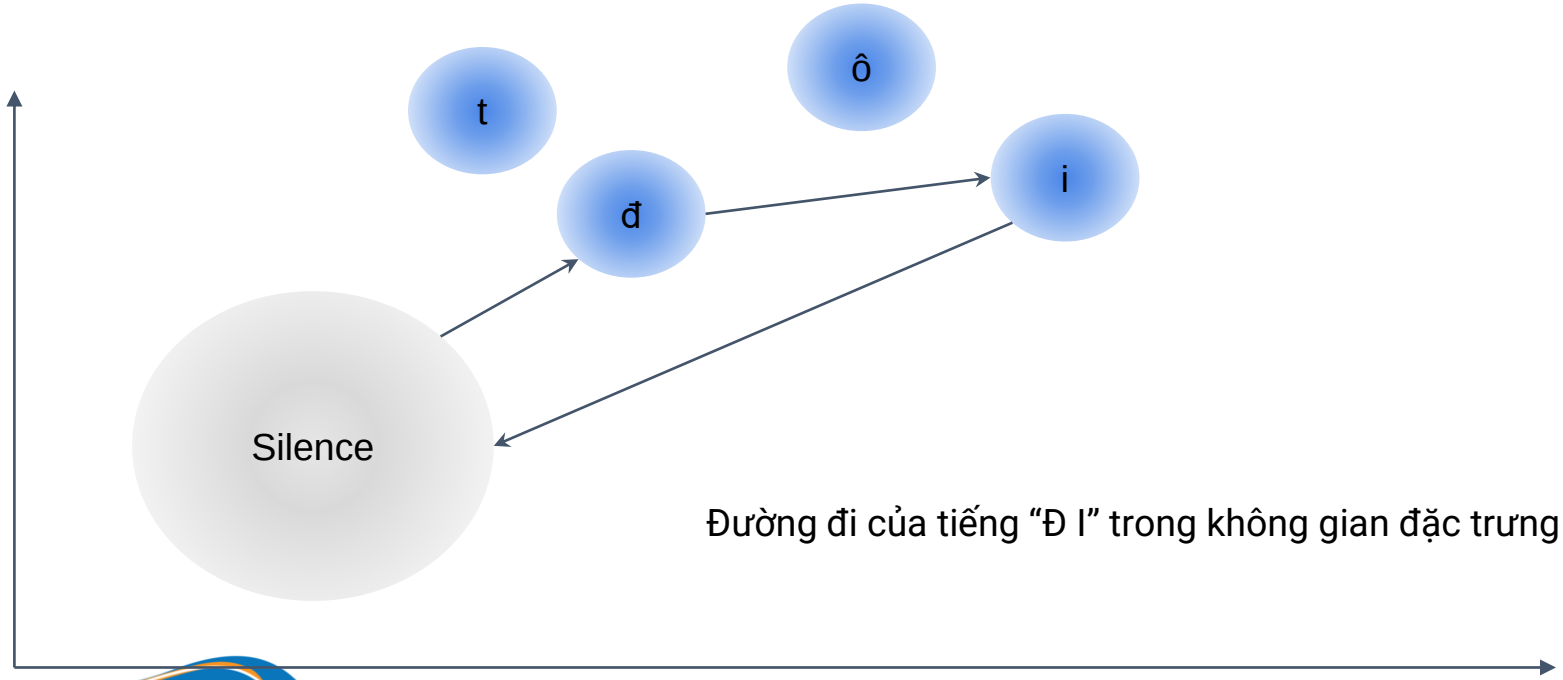

Đường đi của tiếng “Đ I” trong không gian đặc trưng

(Không gian đặc trưng N chiều)

Không gian đặc trưng của tiếng nói

Đường đi của tiếng “HỌC” trong không gian đặc trưng như thế nào?

Mô hình ngữ âm đơn mono-phone, tiếp cận 1

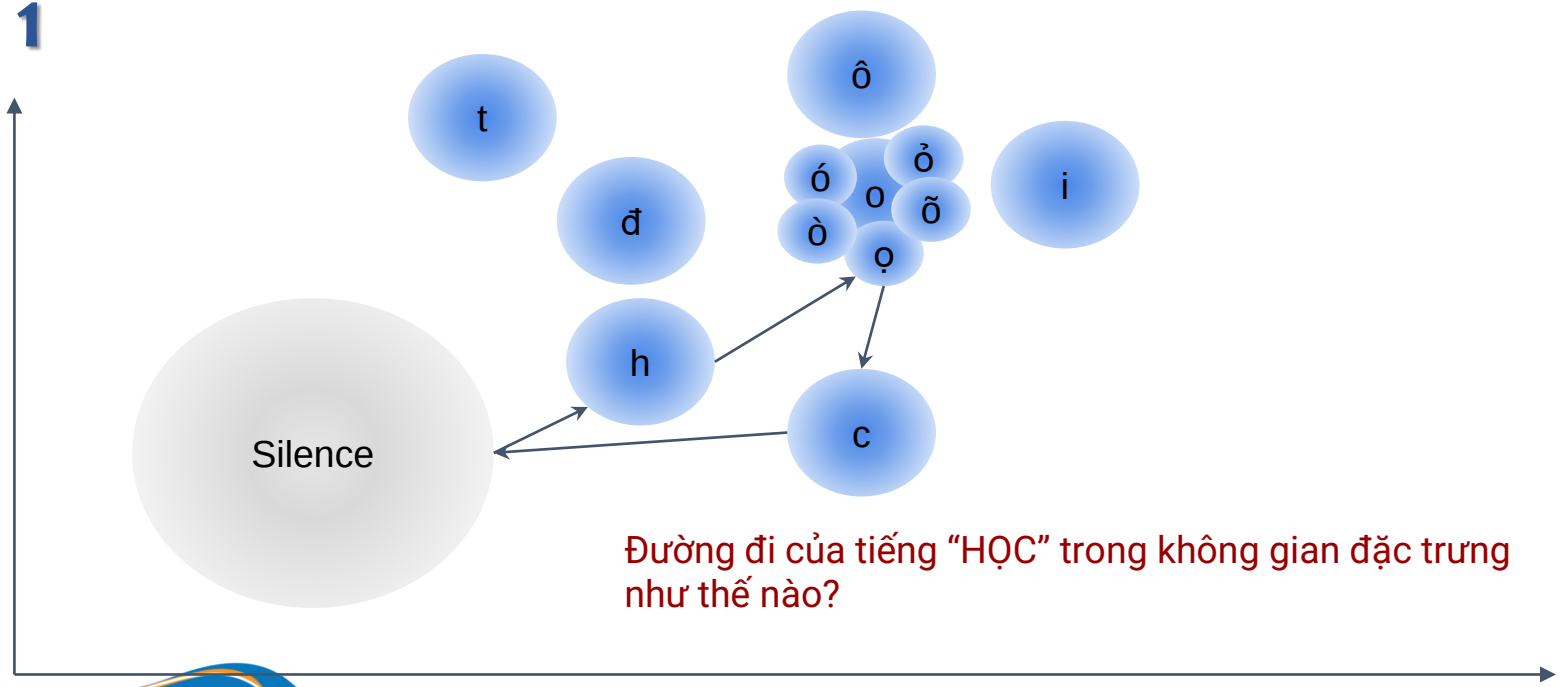

Đường đi của tiếng “HỌC” trong không gian đặc trưng như thế nào?

Mô hình ngữ âm đơn mono-phone cho tiếng Việt

Có nhiều cách tiếp cận, ví dụ với từ trường

1. trường = tr, ư, ơ2, ng
2. trường = tr, ư, ơ, 2, ng
3. trường = tr, ư, ơ, ng2
4. trường = tr, ư, ơ, ng, 2
5. trường = tr, ư2, ơ2, ng2
6. trường = tr2, ư2, ơ2, ng2

Mô hình ngữ âm tri-phone

Mono-phone:

tôi = t, ô, i

Tri-phone:

tôi = sil-t+ô, t-ô+i, ô-i+sil

Mô hình ngữ âm tri-phone

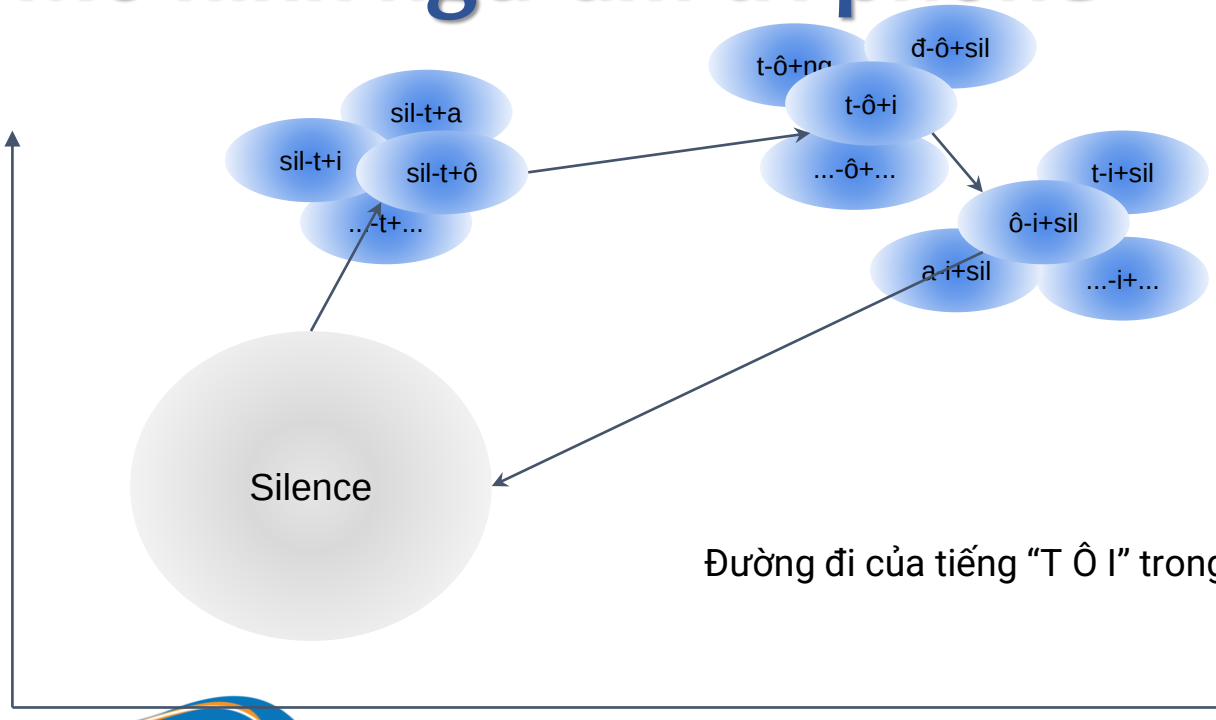

Đường đi của tiếng “T Ô I” trong không gian đặc trưng

(Không gian đặc trưng N chiều)

Bàn về âm dài, âm ngắn

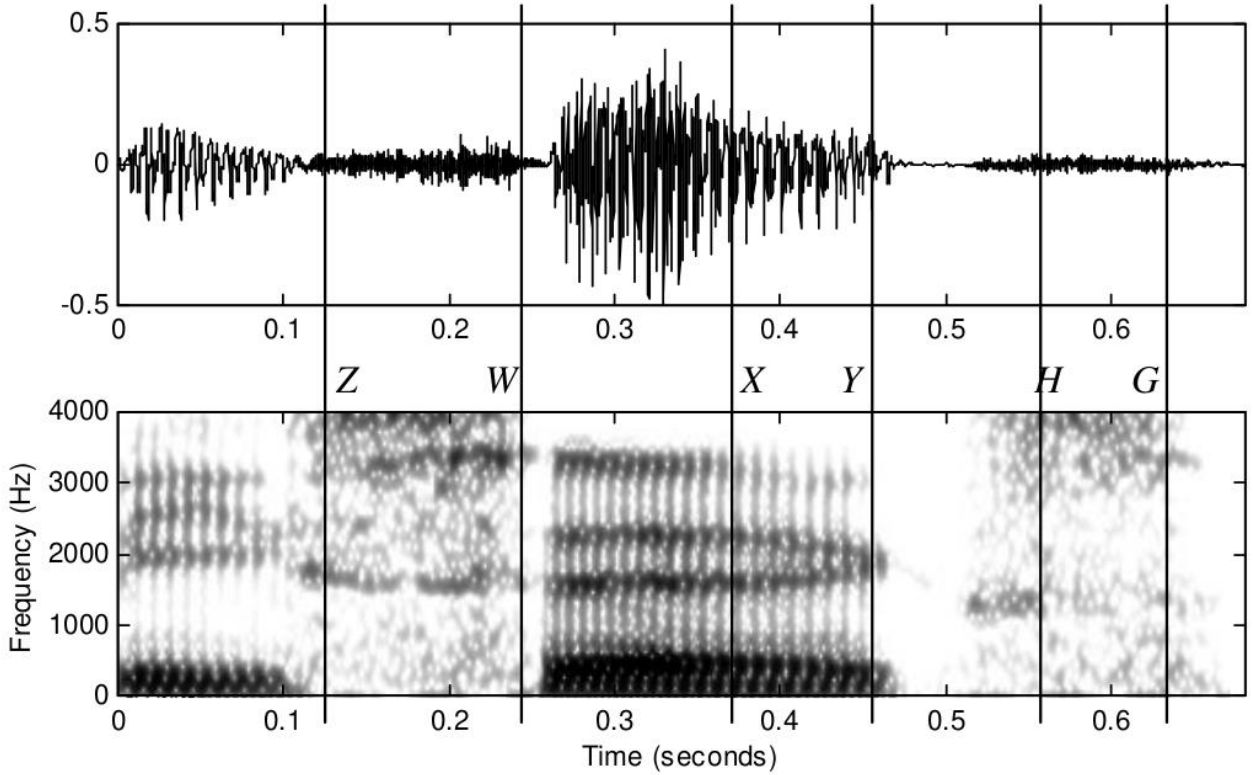

Mô hình ngữ âm dùng Hidden Markov

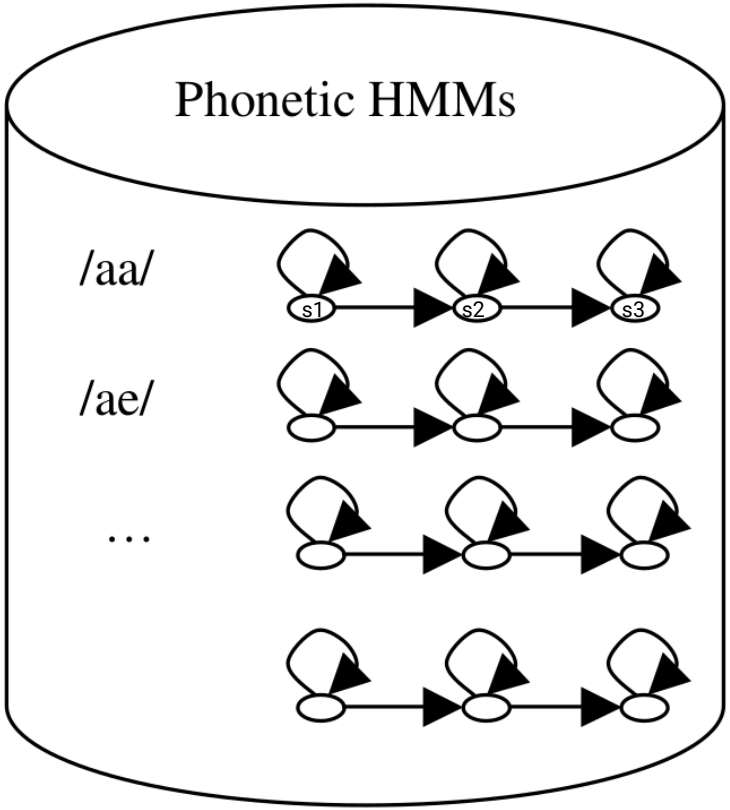

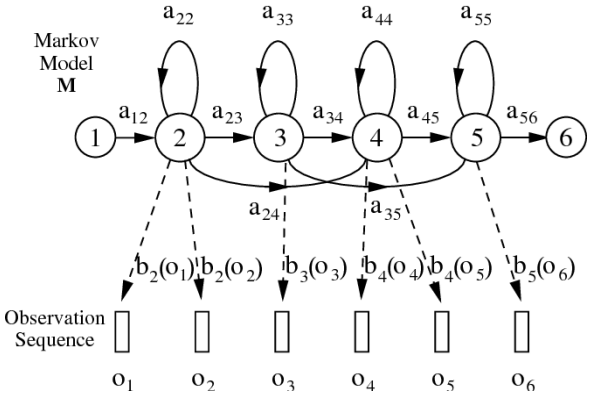

Mô hình cho các state S

Sử dụng Gaussian model

$$f(x;\mu,\sigma) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} \exp\left(-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}\right).$$

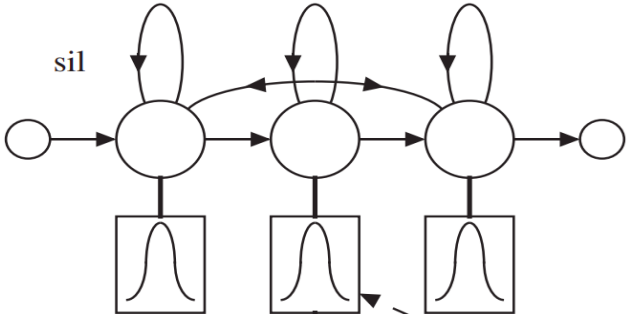

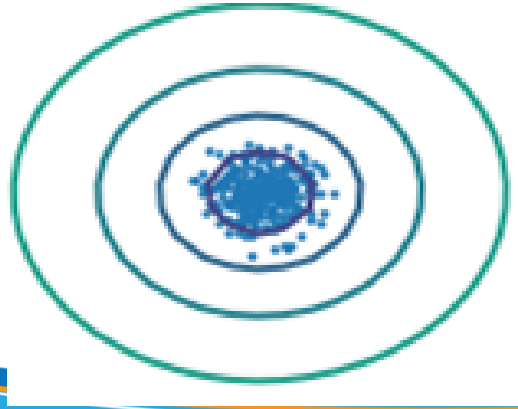

Sử dụng Gaussian mixture model

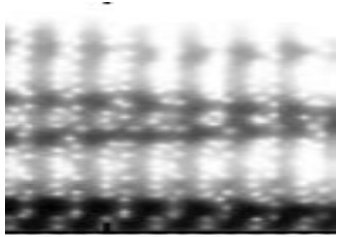

Trong tiếng nói

- Mỗi người sẽ có giọng nói khác nhau
- Cùng 1 người nhưng mỗi lần nói cho cùng 1 âm cũng không hoàn toàn giống nhau
- Môi trường thu âm có nhiều âm thanh nhiễu khác nhau

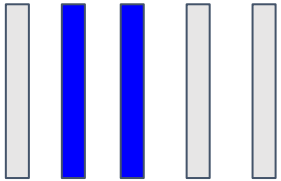

s1 s2 s2 s3 s3

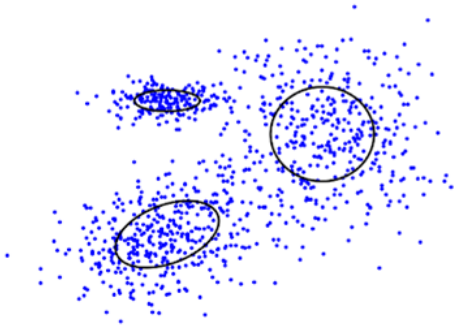

Phân phối của s2

$$p(x) = \sum_{i=1}^{K} \phi_i \mathcal{N}(x \mid \mu_i, \sigma_i)$$

$$\mathcal{N}(x \mid \mu_i, \sigma_i) = \frac{1}{\sigma_i \sqrt{2\pi}} \exp\left(-\frac{(x-\mu_i)^2}{2\sigma_i^2}\right)$$

$$\sum_{i=1}^{K} \phi_i = 1$$

Huấn luyện mô hình ngữ âm

Bài toán ASR, Bayes' rule

P(W | audio) = p(audio | W) P(W) / p(audio)

W : câu văn

p(audio | W): mô hình ngữ âm

P(W): mô hình ngôn ngữ

Huấn luyện mô hình ngữ âm

Đầu vào:

Đặc trưng đoạn âm thanh

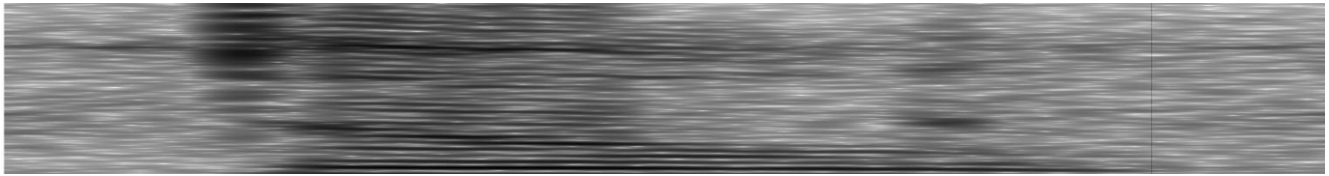

Văn bản đọc của đoạn âm thanh

"T W O"

Từ điển phiên âm

Mô hình ngữ âm

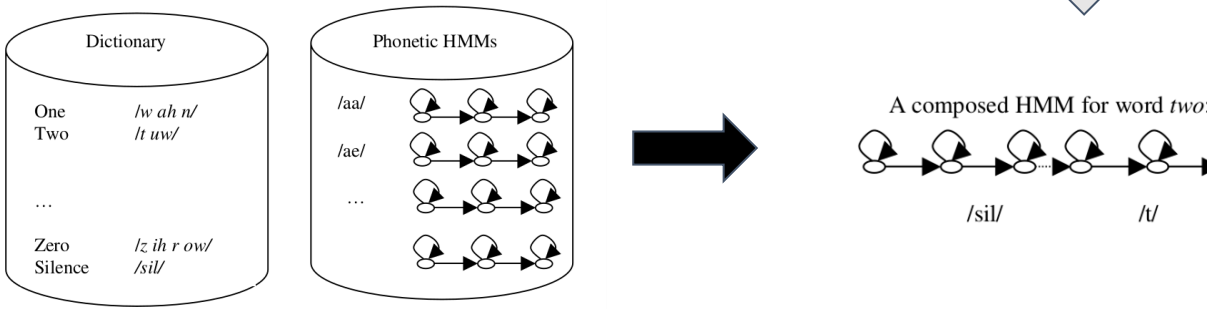

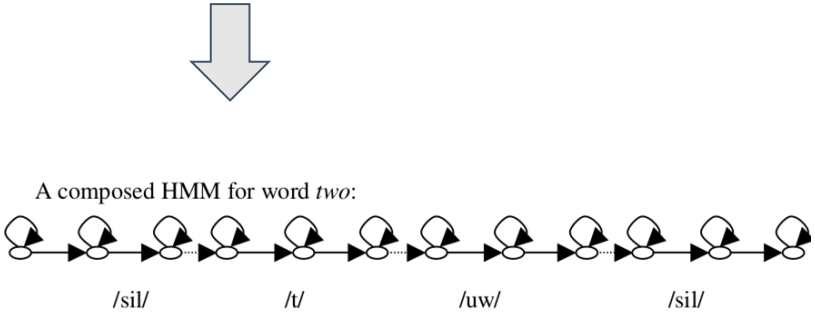

Baum-Welch Algorithm

Là một trường hợp của expectation–maximization (EM) alg

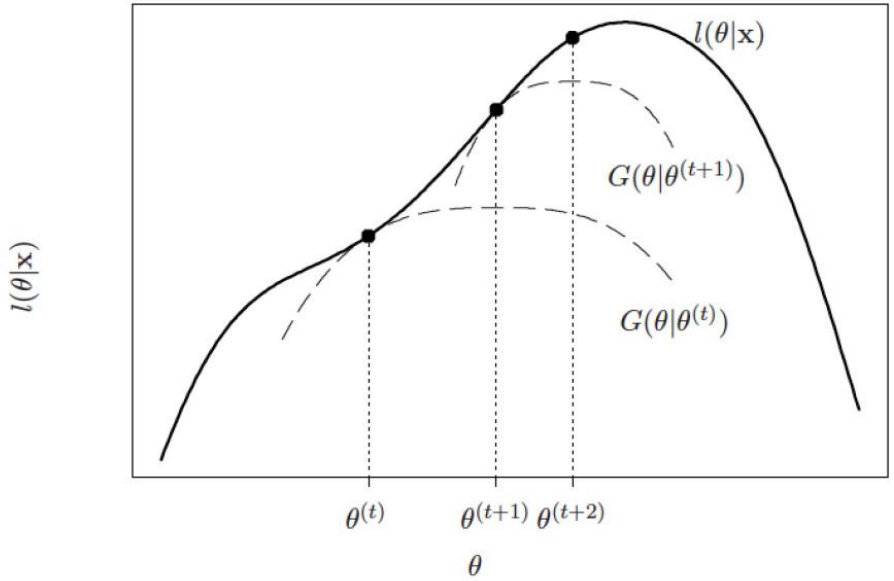

Huấn luyện mô hình ngữ âm

Tham khảo chính: Huang, Xuedong & Acero, Alex & Hon, Hsiao-Wuen. (2001). Spoken Language Processing: A Guide to Theory, Algorithm, and System Development.

Baum-Welch Algorithm
https://en.wikipedia.org/wiki/Baum%E2%80%93Welch_algorithm

Expectation–maximization algorithm

https://en.wikipedia.org/wiki/Expectation%E2%80%93maximization_algorithm

Forward–backward algorithm

https://en.wikipedia.org/wiki/Forward%E2%80%93backward_algorithm

Jensen's inequality

https://en.wikipedia.org/wiki/Jensen%27s_inequality

Kaldi Speech Recognition Toolkit

Installation

- Cài đặt từ source code
- Sử dụng Docker
- Sử dụng conda

Cấu trúc một số thư mục, tập tin trong Kaldi

src: source code

tools: third party library

egs: Các ví dụ

→ yesno: ví dụ thường dùng để kiểm tra cài đặt thành công

→ an4: ví dụ xây dựng hệ thống ASR trên tập Alphanumeric database (http://www.speech.cs.cmu.edu/databases/an4/)

egs/an4/s5/cmd.sh: khai báo lệnh gọi chạy ở máy local (run.pl) hoặc trên GridEngine (queue.pl)

egs/an4/s5/path.sh: khai báo các đường dẫn đến các thư viện liên quan

egs/an4/s5/run.sh: bash script gọi các lệnh cần thiết để xây dựng hệ thống ASR

Yes No example

Demo

AN4 example

head -5 data/lang/phones.txt

head -2 data/lang/words.txt

head -2 data/train/wav.scp

head -2 data/train/text

head -2 data/train/utt2spk

wspecifier

“ark:foo.ark”	Write to archive “foo.ark”
“scp:foo.scp”	Write to files using mapping in foo.scp
“ark:-”	Write archive to stdout
“ark,t:|gzip -c >foo.gz”	Write text-form archive to foo.gz
“ark,t:-”	Write text-form archive to stdout
“ark,scp:foo.ark,foo.scp”	Write archive and scp file (see below)

rspecifier

“ark:foo.ark”	Read from archive foo.ark
“scp:foo.scp”	Read as specified in foo.scp
“ark:-”	Read archive from stdin
“ark:gunzip -c foo.gz|”	Read archive from foo.gz
“ark,s,cs:-”	Read archive (sorted) from stdin...

Feature processing

FBANK features: compute-fbank-feats, steps/make_fbank.sh
MFCC features: compute-mfcc-feats, steps/make_mfcc.sh

```
# MFCC feature extraction
    mfccdir='mfcc'
    for x in test train; do
        steps/make_mfcc.sh --nj $nj --cmd
"$train_cmd" \
            data/$x exp/make_mfcc/$x
$mfccdir
    done
```

Feature processing

head -n 3 mfcc/raw_mfcc_test.1.scp

fcaw-an406-b /opt/kaldi/egs/an4/s5/mfcc/raw_mfcc_test.1.ark:13

fcaw-an407-b /opt/kaldi/egs/an4/s5/mfcc/raw_mfcc_test.1.ark:5325

fcaw-an408-b /opt/kaldi/egs/an4/s5/mfcc/raw_mfcc_test.1.ark:10767

Xem giá trị mfcc của câu fcaw-an406-b

copy-feats "scp:head -n 1 mfcc/raw_mfcc_test.1.scp|" ark,t:-

Train mono-phone

steps/train_mono.sh --nj $nj --cmd "$train_cmd" data/train data/lang exp/mono

Decode:

utils/mkgraph.sh data/lang exp/mono exp/mono/graph

steps/decode.sh --config conf/decode.config --nj $nj --cmd "$decode_cmd" \

exp/mono/graph data/test exp/mono/decode

Train tri-phone

```
steps/train_deltas.sh --cmd "$train_cmd" \
      1800 9000 data/train data/lang exp/mono_ali exp/tri1
utils/mkgraph.sh data/lang exp/tri1 exp/tri1/graph
steps/decode.sh --config conf/decode.config --nj $nj --cmd "$decode_cmd" \
      exp/tri1/graph data/test exp/tri1/decode
```

Bài tập

Xây dựng mô hình nhận dạng đọc số điện thoại bằng tiếng Việt

- Thu dữ liệu đọc số điện thoại
- Tạo từ điển phiên âm cho từ điển số

  Tham khảo cách tạo tập tin lexicon.txt cho dữ liệu an4 (https://github.com/kaldi-asr/kaldi/blob/master/egs/an4/s5/local/lexicon_prep.py)

- Xây dựng mô hình ngôn ngữ

  Tham khảo thư viện pocolm (https://github.com/danpovey/pocolm)

- Huấn luyện mô hình ASR và kiểm chứng kết quả

Epitran: Công cụ hỗ trợ tạo từ điển phiên âm

A library and tool for transliterating orthographic text as IPA (International Phonetic Alphabet).

https://pypi.org/project/epitran/

```
In [1]: import epitran

In [2]: epi = epitran.Epitran('vie-Latn')

In [3]: epi.trans_list("Chào các bạn ")

Out[3]: ['c', 'a', 'w', ' ', 'k', 'a', 'k', ' ', 'b', 'a', 'n', ' ']
```